

1720.

1. Aversvalda, Fr. Erneskus : De eo, quod lege natura-
tati pro fidei sociis propter religionem afflic-
tis iustum est.
2. Bastinellerus, Geth. Christ. Ord. Fet. Decanus : De eo, quod
voto s. p. d. (ad Disputationem solemnem Gualtheri Fidei Socii
~~Legis auctoritate pro fidei sociis~~
iuratos) Lectri bene.
3. Bastinellerus, Geth. Christ. Ord. Fet. Decanus : Lectri bene.
voto s. p. d. (ad Disputationem solemnem Christiani Haereti-
ci iuratos.)
4. Bastinellerus, Geth. Christ. Ordinis Feterum . . . Decanus :
(ad Disputationem solemnem Christiani Gethici Rite-
gardi iuratos)
4. Bastineller
5. Bastineller, Geth. Christ. : De vitio libelli.
6. Bastinellerus, Geth. Christ. : De differentia bono-
rum receptionum a propriis eorumque natura et
effectu. 2 Truph.
7. Berger, Christophorus Henricus, De : De iure per 2

Sonorum, quae vulgo larvas seu maschoras
Sichiles . . . - Von Camerl. - Recht.

8. Bergius, Jo. Gottfried; Prodr. a cat. Wittenber-
geris: Civitas academica salutem plurimum
sua, et tandem ad decorem feriarum postea-
lium celebrationem humaniter iuvabit.

9. Bergmann, Jo. Christian: Apologiam iniri-
dentiae adversus bibliothecam Academicam Hal-
lem. dispul. prioris . . . vindica-
brunt.

10. Hensen, Martinus: Apologiam iniri-
dentiae adversus bibliothecam Academicam Hallem.
dispul. prioris . . . placidae . . . Dis-
quisitioni submittet.

11te Krausius, Jo. Godefr: De concione Decimistica
Germanis Prob. Prædigt - 2 Exempl.

12. Menckes, Gtfr. Ludovicus: De eo, quod iustum est
exer. iurethorae in solennem.

13^{a. et b.} Menckes, Gtfr. Ludovicus: Observationes circa

14^a ^{Thronchmid} ~~Thronchmid~~ ^{procurum} Saemicum 2 Semel.

14^b Vater, Abraham: Dissertatio inaugurata Chem-
jica medica, qua vulnereum in intestinis . . .
Cephalitis . . . placidae . . . dispositioni
exponeitur.

15^a Vater, Abrahamus: Dissertatio inaug. medica, qua
methodus nova transplantandi variales per irri-
tionem des Plethor - Boltzen . . . placido eru-

15^b ^{Programma} ^{exponitur} ~~Thronchmid~~ ^{Christiani} ~~Christiani~~ ^{exponitur}.

16. Pollack, Fr. Gottlob: De nobilitatis nobilitumque
privilegiis

17. Weidlers, Fr. Frieder: Programm, quo de veteri
et nove astronomiae siderumque discordia et
proleptorum astronomiarum publicarum auspicia
trahuntur

18. Wenker, Fr. Baltus : De usu beneficii
liberandi aliorumque juri Romani expo-
situm.

19. Widenmanns hussen ; Fr. Christophorus : De divisa-
tionibus babiloniorum.

1750

^{B. C. D.}
SPECIMEN ACADEMICVM

DE
EO

1720

1

1

QVOD LEGE NATVRALI
PRO

FIDEI SOCIIS

PROPTER
RELIGIONEM AFFLICTIS
IVSTVM EST

PRO LOCO

AB

AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE

IN ACADEMIA VITTEMBERGENSI

BENIGNISSIME SIBI CONCESSO

RITE AC SECVNDVM LEGES OCCVPANDO

IN AVDITORIO MAIORI

D. AVGVSTI A R G. ∞ 1750 XX

PVBLYCO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

PRAESES

IO. ERNESTVS AB AVERSVALDA

EQVES MISNICVS

PHILOS. ET LL. AA. DOCTOR

RESPONDENTE

GOTTLOB SIGISMVND A REIBNITZ

EQV. LVSAT.

VITTEMBERGAE LITERIS GERDESIANIS

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

IN LVSATIA SVPERIORE
PRINCIPATVS GOERLICENSIS
ORDINIBVS

AC
PROCERIBVS

*PERILLVSTRIBVS REVERENDISSIMIS
GENEROSISSIMIS*

MAXIME STRENVIS

ATQVE GRAVISSIMIS

VIRIS

DE PATRIA REQVE PVBLICA
IMMORTALITER MERITIS

*SEMPITERNO HONORIS ET OBSERVANTIAE CVLTV
PROSEQVENDIS*

HAS

ACADEMICORVM CONATVVM PRIMITIAS
SEQVE VNA TOTVM

QVA DECET ANIMI RELIGIONE

D. D. D

GOTTLOB SIGISMVND A REIBNITZ
EQV. LVS

INSTITUTUM SUPERIORE
PRINCIPATUS COEREBENSIS
ORDINIBVS
PROOBRIBVS
MAXIME STRENVIS
ACADEMIAE COEREBENSIS
GOTTLOB SCHEIDT - REIDING
1778

INCLVTI PROCERES
PATRONI SVSPICIENDI

Asseruabatur olim apud Vestales, ubi ignis in sacris perpetuus colebatur penetralibus, in sanctiore quodam recessu, *Palladium*, et cum tanta quidem ueneratione, ut nulli hominum, nisi Vestalibus, et Pontificibus, illud adire fas esset. Enim uero, de coelo, in templum nondum tectum, decidisse credebatur, de quo Apollo respondit, *Tam diu urbem inuictam futuram, quam diu tutelare istud simulacrum in ea seruetur.* Pari a Romanis cultu habebantur quoque *Ancilia*. Cum

(2

enim

enim regnante Numa, morbis et contagionibus infecta esset ciuitas, eaque lues nullis sacrificiis aut piaculis sedari potuisset, scutum aeneum, e coelo, in quo Romanorum fata descripta erant, in manus Numae cecidisse ferunt. In quo scuto, cum totius urbis salutem crederent esse sitam, magna cum diligentia, magnaque cum religione, illud conseruarunt. Absit a nobis procul ut eiusmodi idola et simulacra colamus, iisdemque occultam quandam uim inesse opinemur. Nos meliori iure Numen illud Praepotens et maximum, et VOS PATRES PATRIAE, *Palladium*, nostrae esse dicimus *Lusatiae*. Hoc diuinum Numen, cuius nutu et arbitrio omnia reguntur, Patriam meam carissimam aequae ac dulcissimam pacatam

catam et ab omnibus hostium ser-
uauit, et in hunc usque diem cle-
mentissime seruat saluam, tumulti-
bus. Felix omnino haec nostra de-
praedicanda est Respublica, felix i-
terum iterumque dicenda, in qua
tot tantique Viri, prudentia, iustitia,
consiliis excellentissimi, ad clauum
sedent, totamque rempublicam e-
gregie iuuant, tuentur, gubernant
atque defendunt. Haec sunt illa
Ancilia, in quibus *Lusatiae* no-
strae, fortuna et fata sita sunt. Haec
illa sunt *Ancilia*, quae sacra nobis
et religiosa habenda. Permulta de
Vobis dicenda restarent, quae o-
mnia ita sunt comparata, ut laudes
omnium longissime superent, suo
enim ipso se splendore, quia gloria
Vestra immortalis est, ab iniuria
temporum uindicant. Quod me at-
tinet,

tinet, nunquam deero, magna *Vestra*
merita, ea qua par est obseruantia,
pietate, admiratione, uenerari. Sere-
na itaque fronte demississime peto,
accipite bonarum litterarum STA-
TORES et VINDICES OPTIMI, quas VO-
BIS in perpetuae obseruantiae et cul-
tus sempiterni tesseram consecro, stu-
diorum academicorum primitias,
quibus rationem *Vobis* reddo, et fan-
cti cultum obsequii pia mente com-
probo. Quod restat Deum uotis pre-
cibusque supplex obtestabor, ut pu-
blicam rem praeclare quod facitis,
quam diutissime ornetis. Ita VOS
Fulcra Reipublicae grauissima, et fami-
lias splendidissimas seruet inco-
lumes. Dabam e Museo Vittem-
bergae Idibus Sextilis. A. O. R
M DCC XX

GEN-

F. D. A

PROLOGVS

Res ita semper sese habuit, potentiam et vires aliae sibi acquisiuerunt Respublicae, non nullae ab externo pressae sunt hoste, quaedam intestinis turbatae sunt motibus et e sedibus suis eiectae. Quod si praesentem rerum temporisque faciem consideramus, externos ubique partim hostium motus, partim internas civium discordias deprehendimus, a quibus ne quidem Romanum nostrum imperium immune potest praedicari. Paulo accuratiori enim animo perpendamus ea, quae hucusque publice sunt gesta, et uidebimus in *Palatinatu* in primis propter *Religionem*, uarias

A 2

rias

rias easdemque grauissimas excitatas esse turbas et dissensiones. Quae cum nondum penitus sint sopitae, merito illorum, ad quas propius pertinent, in se conuertunt expectationem. Haec igitur considerans et dura afflictorum fidei sociorum fata dolens, non sine ratione in animum induxi, ut, *De Eo, quod Lege Naturali pro fidei sociis propter religionem afflictis, iustum est*, quantum quidem per uires meas, quas probe scio esse exiguas, mihi licuerit, pertractandum fumerem. Siquid in hac ardua materia errauiro, facilem, a beneuolo lectore, ueniam, impetraturum confido, interim me moneri et doceri semper mihi gloriae duco. Hac igitur spe fretus, rem ipsam aggredior. *Tu Deus annue coeptis.*

I

Quo uero rem, ut in Prouerbio dicitur, *ab ouo* repetamus, operae erit pretium, ut, quae ad terminorum explanationem facere, atque ad accuratiorum ipsius rei tractationem, uiam praeparare possent, prius excutiamus, maxime cum omnis uis et substantia rerum, ab ipsa, uti Philosophi loqui amant, rerum proprietate et evolutione uocabulorum dependeat.

II Cum

II

Cum uero Rubrum uariorum uocabulorum includatur complexu, quae magnam in se continent emphasin, ideo circa praecipuorum tantum modo explicationem, breuibus initio erimus occupati, reliqua uero in ipsa dissertationis nostrae pertractatione fient clariora.

III

Primum autem locum inter illa, quae uberiorem merentur explanationem, uocabula, obtinent, *Lex Naturae*. Hunc enim in modum nostram inscripsimus dissertationem, *De eo, quod Lege Naturali iustum est, erga fidei Socios propter Religionem afflictos*. Romanae eloquentiae patri, CICERONI, ea lex audit, *quam non opinio, sed uis innata affert, quam non didicimus, legimus et accepimus, uerum a natura ipsa arripimus*. Cognoscitur itaque haec Lex ope rectae rationis, omnes etiam homines obligat ut *honeste, iuste, decore*, atque *prudenter* uitam suam transigant, ad huius seculi felicitatem consequendam. *Iuste* igitur uiuunt, ut ita suas dirigant actiones et instituant, ne ullius iura uiolent, hac enim ratione si uitam suam componant, pacem et tranquillitatem, cum aliis quoque conferuant. *Honeste* uiuunt, si suis imperent affecti-

affectibus, ut tranquillo fruantur animo atque amore rationali, tum summi numinis, tum aliorum hominum repleantur. *Decore* uitam suam agunt, quando nimirum faciunt, ut rationalis amor, quem pectore alunt, uerbis, gestu, opere decenter sese exerat, ut amicitiam etiam aliorum sibi concilient. *Prudenter* denique faciunt, cum caueant offendicula, quae uiam Sapientiae maximopere reddunt impeditam. *Lex* igitur haec denotat Legum complexum, seu diuinae uoluntatis decreta, circa actiones hominum morales, per dictamen rectae rationis innotescencia. *Ius* adeoque & *Lex* hoc loco synonymice sumuntur pro iussu uel uoluntate superioris. *Ius* enim, quod a *iubendo* suum habet nomen, nihil est aliud, quam *uoluntas superioris, in subditos ex quo iis rite declarata est, ad obsequium obligans*. Conf. Celeb. GRIEBENERI *principia Iurisprudentiae Natur.* item MARTINI HASSENI *Moralium ac Ciuium hac in Academia Prof. Publ. Synopsis Scientiae de Prudentia Morali uniuersa*, quam in usum studiosae iuuentutis concinnauit. Cl. Iacobi Gabr. VOLFII *instit. Iurisprud. Natur.* hoc anno edit. Halae Magdeb. in 8.

IV

Ordo iam nos ducit ad explicandam uocem *Naturalis*, quid per illam intelligatur, cum iam in genere quaedam dixerimus de *Lege Naturae*, nunc quoque in specie quaedam de hac uoce *Naturalis* & *Naturae* aliquid monendum est. Ex analogia igitur huius uocis est res a *nascendo* facta, ut *creatura a creando* dicitur. Id uero in primis notandum, *Naturae* uocabulum tum apud Philosophos, tum apud Theologos, non unam eandemque habere significationem. Philosophi *Naturam* dicunt mouendi principium internum, unde res quaelibet suam essentiam et operationes habet, *uid. IUSTI HENNINGI BOEHMERI introd. in lus publ. uniuers. p. 2.* *Natura* alias etiam diuersimode sumitur 1) *pro uitiosa hominum corruptione* 2) *pro principio intrinseco cuiuscunque motus* 3) *pro cuiuscunque rei essentia* 4) *pro ordine rerum naturalium a DEO in creatione sancito.* 5) *pro operatione uiuentium*, et quae aliae eiusmodi plures sunt *Naturae* uocis acceptiones. De quare plura possunt uideri apud IO. CHRIST. STURMIVM de *Naturae agentis idolo*, ROBERT. BOYLE in disquisitione de ipsa *Natura*.

V lu-

V

Iustum uero quod etiam in fronte statim huius dissertationis nostrae posuimus, idem nobis est, ac licitum et non magis sumitur in *sensu aiente* hoc est pro eo, quod cum lege praecipiente seu obligante conuenit, quam in sensu *negante*, pro eo, quod lege permittenti respondet, adeoque non iniustum, sed permissum est.

VI

Afflictorum uero *fidei sociorum* appellatione illos intelligimus, qui eandem nobiscum *Religionem* profitentur, et ratione liberi exercitii iuriumque competentium inique premuntur et affliguntur. De qua re plura inuenies in *dissert. PHILIPPI LVDOVICI PASTOIR. P. P. de cura Principum aliorumque magistratum Christianorum circa oppressos fidei suae sanguineos* in *HENR. VAGEDIS Oper. Acad.*

VII

Quod uero ad *Religionem* ipsam attinet, si natales huius uocis accuratius uelimus inueitigare, deducunt alii *Religionem a relegendo, ut eligentes ex eligendo, et a deligendo diligentes, ab intelligendo intelligentes.* Alii a *relegando, quasi profanas res a se Religio releget, alii a religando, quod eius cultores DEO uin-*
cti

Et et religati quasi sint. Huc pertinet elegans ille LACTANTII locus, qui ita habet, *Hac enim conditione gignimur et generamur, ut DEO iusta et debita obsequia praebeamus, hunc solum nouerimus, hoc uinculo pietatis obstricti DEO et religati sumus lib. IV. diu. instit. c. 28. de uera sapientia.* Alii a relinquendo, quasi per Religionem relictis rebus mundanis ad DEVM accedamus, unde et *res religiosae* dicuntur illae, quae a communi usu hominum relictæ et remotæ sunt. Diuersæ autem *Religio* accipitur et promiscue apud autores usurpatur. Vt a profanis fiat initium, sæpe ponitur *Religio* pro *superstitione*, uti apud TERENCEM in *Andria*, quando *isthaec te religio incesit.* Pro timore ut testatur *Seruius.*

Iam tum Religio pauidos terrebat agrestes
Diva loci

Interdum pro iure iurando, inde *Ciceroni* *iusiurandum* etiam *affirmatio* est *religiosa*, apud ipsos Iurisconsultorum Scriptores dicitur *Vinculum religionis*. Usurpatur alias uel pro *pagana* uel *ludaica*, uel *Mubamedana*, uel *Pseudo Christiana*, proprie uero semper sumitur pro *Christiana Religionem*. Aliis definitur per *Virtutem*, *Obligationem*, aliis, per *Reuerentiam*, *Officium*, *Normam*,

B

nam, Cultum diuinum, Rationem colendi DEVM, Doctrinam, Actionem.

Religio perinde uariis effertur Synonymis, ita frequentissime appellatur *Cultus, Observantia, Honor DEI, Veritas, Reuerentia DEI, Fides.* Graecis, *Ευσέβεια, τιμή τῶ Θεῶ, Θρησκεία, Ευλάβεια, Ἀλήθεια, Θεοπρέπεια, uid. MEISN. Philos. Sobr. P. II Sect. I qu. 10. p. 92. Seqq.*

VIII

Neque ipsis gentilibus hoc fuit ignotum, quantum conseruatio *Religionis* haberet utilitatem et necessitatem. Rati enim et recte quidem *in Religionis* conseruatione totius Reipublicae salutem consistere. *PLATO Religionem propugnaculum potestatis, legum et honestae disciplinae uinculum* uocat. *PLVTARCHVS* similiter *συνεκτικὸν ἀπάσης κοινωρίας καὶ νομοθεσίας ἔρεισμα* *Coagulum omnis societatis et fundamentum legislationis* uid. *GROTIUS de I. B. et P. lib. II cap. 70. edit. Amstelod. p. 540.* Prae reliquis plurimum curae rebus sacris et *Religioni* impenderunt *Romani, qui omnia* teste *VAL. MAX. l. I. c. 1. post Religionem ponenda esse* duxere. Constat id etiam de aliis populis, ita de *Venetis* *COMINAEVS* scribit, *eos nunquam de rebus grauioribus deliberare, nisi publicas preces prius fu-*
derint.

derint. Sic etiam *Sueci* in concluso regni a. 1664 publice edito, affirmant. *Primum et ante omnia curauimus summam esse necessitatem, ut pura nostra Religio, quae est fundamentum omnium aliarum felicitatum, in posterum salua et sarta conseruetur.*

IX

Si etiam ad *Societates* hominum paulo accuratius respiciamus, et cum uideamus easdem in tanta uariantium hominum multitudine hucusque semper fuisse seruatas, et adhuc etiam consistere, optime cum *PLINIO* rationem huius rei dare possumus, qui *lib. XIV hist. nat. Religione*, dicit, *uitam constare.* Homo enim uelut infrenis equus sine *Religione*, eoque deterior, quo natura contumacior et in uitium propensior. Sicuti enim nobis natura non unam eandemque corporum ac facierum externam qualitatem et formam concessit, ita quoque ingenia discrepantia indidit, ut tot diuersae hominum reperiantur sententiae quot sunt capita. *Ad magnas igitur Reipublicae utilitates, CICE- RONE* fatente, *retinetur Religio in ciuitatibus.*

X

Quapropter is merito Princeps bonus, qui non tam suae, quam subditorum prospicit

cit salutem, quod ipsum nisi *verae Religionis* curam gerat, expedire haud poterit. Principis uero bonitas subditorum est felicitas, *TITIQUE VESPASIANI* effato, *Orbis amor*, omni iure potest appellari. Licet quidem *Religio* res sit sacra, quod nemo facile negabit, nihilominus tamen Princeps ius summum etiam circa eam habet, ita ut *Tutor* et *Defensor Ecclesiae* recte audire possit, quod quidem nomen olim ex liberalitate *Leonis III Carolo, Pipini* filio collatum est, hoc uero magis speciosum nomen, inane et omni re penitus destitutum fuisse, nemo diffitebitur. Id tamen probe notandum, quod ius illud, quod in Principe statuimus non adeo sit sumendum in tali rigore, quasi a Principe *Religio* dependeret, ut ipse pro lubitu in sacris aliquid possit mutare. Hoc enim minime affirmamus, nam a solo DEO, tanquam auctore et conseruatore, *Religio* dependet. Licet etiam Princeps mere ceremonialia, quae ad uerum cultum non spectant, abolere uelit, tamen ad uitanda scandala et turbas caueat abroget. Huc facit *Magnifici et Summe Venerabilis D. VERNSDORFII Superintendentis Generalis et Professoris in alma hac Academia Primarii Grauiissimi, Patroni rerumque mearum Amplificatoris*

toris filiali cultu et obseruantia suspiciendi, dissertatio, De potestate Principis circa Symbola ciuium in religione ab ipso, dissentientium, hic habita ann. 1711 et THEODORI REINKINGK I V D t. t. in Acad. Gieff. Prof. iuris tract. de regimine seculari et ecclesiastico Basil. a. 1622 in 8 lib. III cl. I. c. I. B. ROEHRENSEI dissert. de iure Principis in Religione Vitteemb. hab. 1702.

XI

Religio uero cum sit animi liberi in quem nulli mortalium est imperium, *Res est conscientiae*, pronunciantem CICERONE, cuius magna uis est, in quam nullius et ita nec etiam summi alicuius Principis, nisi DEI ipsius, imperium esse potest. Rectissime proinde STEPHANVS, Poloniae Rex, dicere solitus est. *DEVM sibi tria reseruasse, nemini communicanda, 1) ex nibilo aliquid facere 2) futura scire, et 3) conscientias dominari, seque esse Regem populorum, non conscientiarum.* Pariter obseruatione digna uox est MAXIMILIANI II, nullam esse maiorem tyrannidem, quam imperare uelle conscientias. Est igitur potestas, in conscientias hominum solius diuinae maiestatis, et quae illius dispositioni diuinae solum sunt relicta. Plura habebis de hac materia in ERNESTI GOCKELII libro de *Euro-*

paeis Regibus, eorumque praecipuis maieftaticis iuribus cap. 8, de Religione, Auguft. Vindel. 1667 in 8.
 Dn. M. HIERON. IOACH. VAEGERVVS *Lunaeburg.* qui iam *Freibergae* in patria mea dulciffima, in *Hermunduris*, infigni cum fructu et laude coetum puriorem diuinis instituit dogmatibus, Fautor meus multis nominibus colendus, olim hic *Vittembergae* in aliquot doctiffimis *difertationibus*, uim *conscientiis non inferendam esse*, folide, pro more fuo, oftendit. SAMVEL VERENFELS *de lure in conscientias ab homine non ufurpando*, BASNAGE *traité de la conscience*, ELIAS SAVRINVS de eodem argumento. Hinc Iudicium *Vebmicum Vefthphalicum* ualde crudele fuit, quippe quo immani faeuitia et inhumano procedendi modo homines ad *Religionem* cogebantur. De quibus *iudiciis Vefthphalicis* multi fcripferunt autores ut, DAVID CHYTRAEVS, VERNERVVS ROLEVINCIVS, MARQYARDVS FREHERVS, ALBERTVS CRANZIUS, IO. HENRICVS BOECLERVS, HERMANNVS CONRINGIUS, HENRICVS MEIBOMIUS qui fcripfit de *Irmemufula Sax.* ubi de hoc et aliis iudiciis agit, et plures excitat autores.

XII

Probe itaque distinguendum est inter *Potestatem* atque *Disciplinam internam* et *externam*. *Interna*, quae in conscientias hominum dominatur, quae ad Principem non pertinet quod ex iam adductis argumentis satis constat. *Externa* tamen disciplina in respectu ad finem huius uel illius ciuitatis, quae circa directionem Sacrorum uersantur, omnino ad Principem pertinet, quippe qui DEI est Vicarius in his terris, cuius ministerio DEVS suam defendit, nutrit et conseruat ecclesiam, est tabulae utriusque custos. Vi igitur illius iuris, quo Princeps gaudet, perpetuo *Religionis* curam gerit, idoneos ministros uocat, concilia conscribit, aedificia Sacra et Scholas aedificat, malos ministros et qui haeresin aliquam circa articulum fidei fundamentalem pertinaciter defendunt, ab officio remouet ac dignis poenis afficit. Ita etiam diuersae *Religionis* addictos tolerat et in regionibus suis tolerare etiam debet, vid. LYNCKERVS *de eo quod iustum est circa diuersae Religionis personas*. Imo etiam nec *Haereticos*, nisi certis casibus punire potest. Requiritur uero ad *Haereticum* 1) *ut sit persona intra ecclesiae gremium constituta*, extra ecclesiam enim si foret, non *haereticus*, sed

fed potius *infidelis*, diceretur, 2) *ut errorem in fide, non in moribus, committat, siue eundem nouiter introducat, siue ab alio acceptum foueat et cum Contumacia defendat*, si enim in solis moribus errat, non *haereticus* sed *impius* dicendus esset 3) *ut directe uel indirecte in ipsum fidei fundamentum impingat* 4) *ut dissensiones et scandala in ecclesia procreet eiusque unitatem tollere nitatur.* Haec si adsint tunc omnino eiusmodi homo, et *Haereticus*, salua conscientia puniri potest, conf. in hanc rem differt. B. ROEHRENSEI *de suppliciis haereticorum hic Vittemb. hab. 1696.*

XIII.

An uero *Iudaei inter Christianos sint tolerandi*, ardua est quaestio. Misera est *Iudaeorum* uti omnibus constat, conditio, populi, per totum orbem dispersi, et coeli et soli sui extorris. Sub ethnicis equidem eorum conditio hodierna longe erat tolerabilior et sub primis imperatoribus, ubi suos habuerunt primates, sub *Theodosii, Arcadii, et Honorii* temporibus sua habuerunt synedria, suasque synagagas. Hodie uero iusto DEI iudicio, per tot rerum discrimina, hinc inde uagari debent, quemadmodum id ipsum in se suosque posteros satis impie pro-uoca-

uocarunt, Christum Messiam suum, quem tamen
 nolebant pro uero suo seruatore agnoscere, mor-
 ti tradendo. Magnum etiam inter *Iudaeorum* mo-
 dernorum *superstitionem*, et Christianorum *Reli-
 gionem*, intercedit discrimen, ex quo profluxit dis-
 putatio, *An Iudaei essent inter Christianos tolerandi.*
 Praegnans sane ratio dubitandi exinde exurgit,
 quod Christianis tot mala a *Iudaeis* essent metu-
 enda, inter hostes enim uiuere, nimis uidetur esse
 periculosum. Factum hinc est ut ius recipiendi
Iudaeos, Regalibus adscriberetur, tanquam actus
 gratiae et dispensationis, cum alias iure ordi-
 nario essent expellendi. Rectissime enim in-
 quit B. ZIEGLERVS *in libro de turibus Maiestat.*
*Hostes sunt Iudaei, qui quidem aperto Marte no-
 biscum non congregiuntur, sed hostilem tamen ad-
 uersus nos perpetuo gerunt animum, Iudaei auari-
 tiae, libidinis, gulae, superbiae, mendaciorum, ini-
 iustitiae, odii, inuidiae, uindictae, pessima sunt
 mancipia.* Nostra autem cum aliis autoribus
 haec est sententia, tolerandos esse *Iudaeos*, ad-
 hibitis tamen certis cautionibus, hoc enim ipsum
 rationis naturalis praeceptum, a nobis exigit. Li-
 cet enim a nobis differant in Religione, non
 differunt in cognatione sanguinis, sunt enim ae-
 que homines ac Christiani, et sic officia quae

C

ex

ex statu humanitatis fluunt, acque illis debentur, ac aliis, *Tolerantia* etiam infimus gradus est amoris et uinculi humanitatis, quod inter nos natura constituit. Crudele etiam foret eos eiicere, et ui expellere, persequi, quos *DEVS* tamen mediis sub calamitatibus mirifice conseruauit. Certae autem prudentiae regulae obseruandae sunt, ne promiscue inter nos *Iudaei* tolerentur, multa enim incommoda ex promiscua eorum *Tolerantia* ita in Rempublicam redundarent, quae tamen optime possunt praecaueri. Adigendi itaque essent ex saluberrimo *Illustris ZIEGLERI* consilio, ad opificium aliquod addiscendum, ut manuariis operis uictum et amictum sibi quaerere, separatim etiam habitare possent, ita ut in suburbiis peculiaris *Iudaeis* locus concessus sit, ut separatis plateis distinguerentur, non tolerandi essent usurarii illi *Iudaei* qui improbum cogunt foenus. Plura de hac re uid. apud *CASP. HENR. HORN* etiam post mortem superstitum, in *Iure publ. cap. 49. pag. 508. §. 11.* *LYNCK. in Analect. Iuris*, passim. *CASP. HENR. ZIEGLERVM* in libro de *Iuribus Maiest. lib. 1 c. 41. §. 34.* *BOEHMERVM* in differt. inaug. de *Iure Sacro circa infideles, Halae Magdeb. hab. 1717* *BASNAGE*, dans l'histoire de la Religion des Iuifs
Tom.

Tom. III. c. 17 p. 747. Plura argumenta quae contra receptionem Iudaeorum afferri solent uid. apud GISB. VOETIVM P. II *dissert. select.* p. 118. *seqq. in diss. de Iudaismo.* Grauiter etiam contra eorum *Tolerantiam* edisserit LVD OV. GILHAVSEN *in arbor. iudic. P. I, c. I. n. 70.* Praecautiones uero quae adhibendae et obseruandae sint in Iudaeorum *Tolerantia*, affert Io. CLERICVS *in bibl. uniu. Tom. XII. p. 475, 482.* BASNAGE *dans l'histoire des Iuifs Tom. IV c. I et V c. II. Adde etiam Consilia THEOLOGICA VITTEMBERGENSIA P. I Tit. 9. von den Jüden und Türcken p. 1048. seqq.*

XIV

Haec uero de *generalioribus* dixisse sufficiant, nunc autem ut ad rem ipsam et scopum dissertationis nostrae praecipuum ueniamus, ordine uidebimus ea, quae quidem *Lege Naturali, pro afflictis propter Religionem, fidei sociis, iusta*, seu licita saltim si non praeepta sint. Huc autem pertinet.

XV

INTERCESSIO APVD PERSECUTORES.
Haec enim ad humanitatis et charitatis pertinet officia, *Lege Naturali* praeepta. Ut uero *Intercessio* apud persecutores, tanto maiorem

habeat effectum, cum persecutoribus ali potest amicitia, sapiens enim hoc est institutum quo sibi cum iis ipsis uel Regibus uel Principibus, qui fidei suae socios uel modo premerent, uel adhuc dum premere possent, intercedere sibi uoluerunt, iura haud mediocris necessitudinis. Id quod illustre par Imperatorum egisse comperimus CONSTANTINVM et CAROLVM, *Magnos*. Prioris enim amicitiam cum Rex Persarum studiose quaereret in eumque finem illi dona misisset, *Constantinus* eum, ut eo arctius sibi deuinciret *ταῖς ἀντιδόσεσι* superare studuit, ut est apud EVSEBIVM *in uita Constantini lib. IV c 7*. De posteriore uero memorabilis est EGINHARDI locus ita differte de uita CAROLI M. scribentis, *Ob hoc maxime transmarinorum Regum amicitiam expetiit, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret*. Addi etiam potest ex historia, FRIEDERICVS III *Palatinus*, is enim praecipue *Reformatorum in Gallia* bono, cum Rege Galliarum maiorem coluit amicitiam.

XVI

Sequitur II CONFOEDERATIO, *sub hac conditione cum persecutoribus ac dissentientibus inita,*

ta, ut subditis suis, nostrae Religioni addictis iura facta rectaque seruent. Talia enim foedera non magis illicita I. N. sunt quam alia, etiam cum infidelibus hunc in finem facta. Vix tutior inter Principes amicitia haberi potest, quam ea, quae foederum sanctorum praesidio, ninitur. Foedera alia idem constituunt quod iuris est naturalis, alia aliquid ei adiiciunt magno fatente GROTIUS L. II de I. B. et P. c. 15. §. 5. Prioris generis Foedera non tantum fieri solent inter hostes qui a bello discedunt, sed olim et fiebant saepe, et aliquo modo erant necessaria, qui ante nihil contraxissent uid. PUFENDORF. L. VIII in I. N. c. 9 §. 2 qui Foederum necessitatem et utilitatem late demonstrat. Sunt autem Foedera, pacta publica inter principes, Respublicas uel ciuitates, foederum ius habentes, siue de pace colenda, siue de auxiliis commodisque uariis sibi inuicem aut parti alterutri praestandis, sollemniter conuenta. Vel, Foedus est duorum uel plurium summorum imperantium aut duarum uel plurium rerum publicarum confociatio, singularis commodi gratia pacto firmata. An uero cum Turca foedus possit iniri, quaestio est, quae multorum tortis ingenia. Nos breuibus ita respondemus ad hanc oblatam quaestionem. Eiusmodi Foedus

et pericula, et scandala multa, secum trahit. Hoc quidem lubentissime largimur, *Foedera* aequae ac bella, niti iure communi gentium. Sed cum *Turca*, infensissimo Christiani nominis hoste, nefas plane esse, inire *foedus*, statuimus. Speciosa enim saltem sunt argumenta quibus quidem alii ad illam quaestionem affirmandam afferunt, et facile possunt solui. Habemus exempla, DEVM iustissimum impietatis uindicem et iudicem, Principes, populum Christianum infidelium armis adortos, poenis grauissimis affectisse, nimirum FRANCISCI et HENRICI II, Galliarum Regum, CAROLI GVSTAVI, Sueciae Regis, qui per nuncium Turcas contra domum Austriacam excitare uoluit, de quo notabilis est apud PVENDORFIVM *locus ad ann. 1658. d. 8. Febr. in rebus CAROLI GVSTAVI.*

Ad commune etiam multi confugiunt asylum *Necessitatem*, omnis legis expertem, quando Princeps ab altero ad extremas pellitur angustias. Sed nullius necessitatis tantus est fauor, ut factum cum peccato coniunctum, DEIQUE honorem laedens excusare possit. Plura uideas in differt. sub *Praesidio Dn. Prof. HASSENI* hic *Vittemb. hab. 1711 An Princeps Christianus cum non Christiano aduersus Christianum foedus inire possit*

possit. Conf. etiam Schedulae Gallicae sub titulo, Respon-
sione a une Dame Polonoise, uulgatae, ubi asse-
ritur Christiano principi licitum esse contra Chri-
stianos, cum infidelibus, promiscue ferire foedus,
confutatio per Christianum Sincerum 1711 in 4 In-
comitiis an. 1544 Spirae habitis ita recessum est,

§. 3. Vnd demnach haben wir, sambr derselbigen
Churfürsten / Fürsten vnd Ständen / vnd der Abwe-
senden Rächten vnd Botschafften / den Articul des Wi-
derstandts / vnnnd stattlichen Hülf / wider vnfers Heil.
Christlicher Glaubens vnd Namens Erbfeind / den Tür-
cken / als einen hoch nothwendigen Punct / für die
Hand genommen: Vnd dieweil man aber öffentlich be-
sunden / daß der König von Frankreich / sich nicht allein
mit bemeltem Feind / dem Türcken / in Bündniß ein-
gelassen / sonder auch demselben dergestalt anhängig ge-
macht / daß er ihn wider gemeine Christenheit bewegt
hat / darauß dem Reich Teutscher Nation / vnd gemei-
ner Christenheit noch mehr verderblicher vnd vnwid-
bringlicher Schad entstehen möcht.

§. 4. So achten wir / auch Churfürsten / Fürsten
vnnnd Stände des Heiligen Reichs / vnnnd der abwes-
enden Rächten / vnnnd Botschafften / gedachten König von
Frankreich / nicht weniger dann den Türcken / für ge-
meinen Feind der Christenheit zu halten / vnnnd dertwe-
gen gegen ihn / gleich wie gegen den Türcken mit thät-
licher Handlung vnnnd Straff zu handeln / vnnnd vmb
so viel desto mehr / daß darab andere Christliche Poten-
taten Ursach schöpfen mögen / sich künsttlich solcher
Vnchristlichen Handlungen zu enthalten. Vnnnd dem-
nach

nach haben sich Chürfürsten / Fürsten vnnnd Stände /
vnnnd der Abwesenden Rächte / vnnnd Botschaften ent-
schlossen / sich gegen gemelten König von Franckreich /
nicht allein mit Worten / sondern auch mit der That zu
erklären.

XVII

III **T**OLERATIO aut RECEPTIO DIVERSAE
RELIGIONI ADDICTORVM, IN NO-
STRAS DITIONES. Potest enim contingere, ut
summi imperantes, ab ea, quam ipsi profitentur,
Religione, dissidentes, salua conscientia, in ciuitate
tolerare possint, et quandoque etiam tenentur.
Aliquando enim tanta est multitudo dissentien-
tium, ut sine insigni diminutione nostrae ciui-
tatis expelli nequeant. Probe uero notandum
est, *tolerare* quidem posse Principem eos, qui se-
mel iam recepti sunt et lege etiam imperii re-
cipi possunt, in primis, si *iustis pactis, reuersali-
bus, transactionibus et conuentionibus*, nitantur,
ea enim omnia salua manere debent, quibus
omnino eiusmodi talibus *diuersae* etiam *Religio-
ni addictis* quam maxime prospectum est, ut
ipsis haec concessa iura, integra, et intacta re-
linquantur. At nunquam receptos, nec *Re-
ceptione* dignos, uelle *recipere* atque *tolerare*
nimis esset periculosum. Ab istis uero, qui
tole-

tolerari uolunt requiritur ut bonos se, modestos, et quietis uirtutisque amantes ciues exhibeant, nec suae *Religioni* admixta habeant dogmata, quibus aliquid detrahatur iuribus summorum imperantium, aut obsequio iisdem debito, et per quae ciues ad seditiones turbasque mouendas disponantur. Deinde et illud ad officium summorum imperantium spectat in ciuitate ubi plures una *Religione* tolerantur, ut prohibeant, ne dissidentes dissidii eius causa conuiciis se mutuo impetant aut contumeliose habeant. Curet etiam Princeps et omni diligentia prouideat, ne pestiferae cuiuscunque generis societates atque uniuersae *Religionis* Christianae fundamenta dirutum euntes, uel turbas in Republica concitantes, aut alia quacunque ratione Christianorum genti ruina et interitum afferre parantes, in Republica tolerantur. Plura uidebis in SAM. de PVFENDORF *lib. de habitu Religionis Christianae ad uitam ciuilem Bremae, 1706 edit. in 12.*

XVIII.

IV **D**ENEGATIO AVXILII PERSECUTORIBVS *etiam ex foedere, alioquin debiti.*
 Quando scilicet *milites, commeatus, pecunia etc.*
 ad affligendos opprimendosue nostrae *fidei socios*

D

cios

cios adhibentur. Ad res enim illicitas nulla I. N. datur obligatio, eatenus ut ne iuramentum de praestanda re illicita ualeat. Vid. Dn. HASSENII *synopsis* supra iam citata et HVGO GROTIUS in *lib. de I. B. et P. lib. II c. 13 §. 6, c. 16 §. 26.* VOLFIUS in *Institut. Iuris Natur. P. I p. 191.*

XIX

VRETRIBVTIO MALI, *nostris fidei sociis illati, ad deterrendos persecutores, iure retorsionis uel Repressaliarum facta.* Ius Naturae enim aequalitatem inter homines singulos obseruare iubet. Quando igitur Princeps alterius fidei socios sine causa affligit, ex aequitate uicissim pati debet, ut suae etiam Religionis socii ab altero affligantur. Quod enim quis iuris in alium statuit, in semet ipso debet admittere. *Talio* enim quid sit ipsa uox statim infert, *quale commissum Tale ferendum est.* Est igitur Ius quo quis tantundem patitur, ac fecit, quod ipsum quoque uox *Ἀποπέθεια* exprimit, aliis *Ἀντισηκωσις* seu mutua et aequa pensatio, et eius, quod quis agit, patitur, libratio. Aliis *Ἀντάμειψις* seu Ius audit quo facto suo quis reus fit. De sacro sancto uero *Talionis iure* differt. extat praef. HENR. COCCEIO hab. in *Acad. Viadrina.*

drina. An ad uersus externos *Repraessaliae* exerceri possint uid. B. HORNII *lus feud. cap. 60 p. 673 et de lure Talionis RECHENBERGIVS in dissert. pecul. quae est in ordine V et habetur in P. II dissert. De Repraessaliis solide egit Magnif. VERNHERVS in obseruat. suis selectis forensibus edit. Vitteemb. 1710. in 4. Volum. II. obseru. 115. p. 249* Sanctissime constituta est a natura *Talio* atque ita inter gentes exercitio usuque comprobata, omnique humano iure firmata, ut usque ad summam *Talionis* nihil detrahi per gratiam ullius humanae potestatis possit. Inter gentes quoque usitatam ac probatam fuisse *Talionem* iustam et autoritate et exemplis ostenditur, OVIDIVS quando de *Talione* ipsi sermo est, inquit

- - - - -
*nec enim lex instior ulla,
 quam necis artifices arte perire sua.*

Antigone moritura inquit. *Si illi peccant, tantundem mali ferent, quam mihi iniuriae fecerunt* HORAT. *sermon. lib. I Satyr. 3 u. 66.* Adeo fuit persuasum gentibus, *iusta Talione*, iustitiam inuiolabiliter custodiri, at et post hanc uitam apud inferos, ubi exactissime et per iustissimos iudices iura reddi credebant, immotam hanc legem obseruare statuerint. Tam sanctam immotamque *legem Talionis* habuerunt gentes, ut et ibi, ubi omnium quae in hac uita acta et com-

missa sunt, exactissima ratio, omnibusque perfectissime et sanctissime ius redditur, non alia quam *Talionis* lege id fieri crediderint. Vnde adeo metuerunt *Talionem*, commissi alicuius sibi conscii. Cum *Poeni Aristonem* hospitem comprehendere uellent, ea ratione dissuasum id est, quod idem *Carthaginensibus*, et *Tyri*, et in aliis emporiis, in quae frequenter commeent, euenturum sit. Vid. *LIVIVS lib. XXXIV c. 61.* et quae de *Tarquinio Superbo* afferat uid. idem *lib. I, c. 49.* Est igitur *Repressaliarum usus* antiquissimus et inde a primis temporibus inter *Romanos*, *Gallos* aliosque populos receptus. Et ex ipsa *lege naturali* originem et fundamentum repeti debere rectissime indicant autores. Non enim iniquum hoc est remedium sed uel maxime legibus iustitiae et aequitatis nititur, consentit *ZIEGLERVS in iure Maiest. lib. I c. 34 §. 7* et *PVFENDORFVS de iure Nat. et G. lib. VIII c. 6 §. 3* *Finis* itaque *Repressaliarum* est, ut quod nostrum est aut nobis debetur, consequamur, et damnum datum reparetur. De *Repressaliis* agit in integro libro *PESCHVITZIVS* et *LIMNAEVS in iure publ.* *BARTOLVS*, *ARVMAEVS*, *HAHNIVS*, *FRTSHIVS*, Vid. *Magnifici GRIEBENERI Principia iurisprudentiae*

*tiae Natur. lib. III c. 7 p. 295. Dn. HASSENIUS
in Synopsi sua saepius iam citata in primis in Iure
Gentium.*

XX

VII **D**EFENSIO *etiam* ARMIS FACTA. *Ius*
Naturae enim afflictis iubet succurrere,
et quamvis alioquin ius a Principe in suos sub-
ditos statutum, ab altero debeat haberi ratum,
non tamen ad oppressionem hoc potest exten-
di. Sane bellum, quemlibet non solum pro
se, sed et saepe pro aliis gerere solere manife-
stum est. Sed ut hoc recte fiat, in illo cui suc-
curritur, iusta bellandi requiritur causa, in eo
autem, qui auxilium alteri latum it, adesse de-
bet peculiare aliquod vinculum, quo Principali
belligeranti nectatur, quod idoneum sit, ut in
gratiam unius hominis, alterum aequae homi-
nem, hostiliter tractare queat. Hinc pro sub-
ditis, et qui imperio nostro subsunt, licite bel-
la suscipiuntur. Suscipiuntur pro foederatis
amicis. Imo et omnes homines ob commu-
nem, quae inter eos intercedit, cognationem
defendere non iniquum est. *Homo enim in ad-
iutorium mutuum natus est* inquit SENECA
lib. I de Ira cap. 7 Vid. etiam GROTIUS *lib. II de I
B et P cap. 25* PUFENDORFIUS *de I N et G
lib.*

lib. VIII c. 6 §. 14. quidni igitur *Religionis Sociis* subuenire liceat. Praeterquam enim, quod illis non minus quam ceteris hominibus debetur, arctiori etiam uinculo, quam ceteri mortales, nobiscum iuncti et colligati sunt, certe tali, quod amicitiae nexui aut praeferri, aut aequiparari debet. *An armis uero Religionem tueri liceat*, quaestio est magni momenti. Duplici modo *defensio Religionis* potest intelligi, uno quo uerbis aut scriptis defenditur contra *ἀντιλέγοντας*, altero quo ui externa, uis illata propulsatur, aut arma armis opponuntur. Religio itaque partim *armis defendi*, partim etiam *armis propagari* potest. Licita omnino est *armata defensio*, *Propagatio* uero minime debet concedi. Non temere in acie, uersandum, sed oportet iustam, legitimamque causam praesto esse. Iniuste bellum gerebat ille *Asiae* domitor *Alexander M.* qui non nisi dominandi libidine et ambitione incensus, arma longe lateque circumferebat, totumque adeo terrarum orbem in suam redigere potestatem cupiebat. Ad uindicandam iniuriam suscipitur bellum, cuiuslibet autem facillime licet cognoscere, maximam esse iniuriam, Sacra alterius uiolare. Hinc apparet rebus ita sese habentibus, non iniuste agere

agere penes quem est summa imperii, si contra eiusmodi turbonem armis militet et ciues suos tueatur. Constat enim *Iure Naturae* omnem uim iniustam, quouis modo amoliri licere. Vis autem iniusta est, cum alter contra conuentiones et pacta inita, *Religionem*, quae cogi nescit, obtrudere alterius subditis et quidem inuitis, cum periculo conscientiae et aeternae salutis moliat. Praestant exempla Principum, qui non tantum placidam tutelam *fidei* suae *sociis* praestiterunt, sed ipsis armis quoque eosdem tutati sunt, ueluti in *Maxentium* et in *Licinium*, *Constantinus*, in *Persas* alii Romanorum Imperatores, arma ceperunt, aut capere minati sunt, nisi uim a Christianis, Religionis nomine, arcerent, vid. EVSEBIUS in uita Constantini M. lib. II c. 3 et ex eo haec adduxit GROTIUS de I. B. et P. lib. II c. 25 §. 8. Vbi igitur Principibus licet, res suas et leges patriae, contra inuasorem et hostem publicum defendere, aequae etiam *Defensio armata* cultus Sacri licita esse potest, cum ille cultus ad libertatem conscientiae ciuium pertineat, ac sine tranquillitate aut salutis animi iactura amitti nequeat. Huc pertinet RECHENBERGII *dissert. de Religione armis defensa* quae in P. II *dissert. hist. Polit. habetur et XV est*
 pag.

pag. 398. DVRRIVS in Theol. Morali, HORT-
 LEDERVS von Ursachen des Teutschen Krieges
 passim de hac egit materia. Habita etiam
 fuit hic Vittembergae ann. 1701. dissert. de quaest.
*Politica licitumne sit Principi, armis decertare
 pro Religione* aut. M. CHRISTIANO MICHAELE
 FISCHBECK Lango-Saltz. Thur.

XXI

VIII **R**ECEPTIO eorum qui propter Religionem
 in exilium sunt pressi. Ius Naturae
 peregrinis hospitium praebere iubet, quidni
 expulsis *fidei sociis* receptum dare, permitte-
 ret. Pertinet enim ad curam ecclesiae quam
 maxime *Exulum Receptio* hac enim *pressis pro-*
pter Religionem fidei sociis tutiora quoque effici-
 untur *halcedonia*. Intelligitur *recipiendi* nomen
 de re amissa et recuperata, aliquando est idem
 ac excipere. *Exul* uero nobis est, qui extra
 solum suum habitat, uel solo patriae suae pul-
 sus et quasi trans solum missus aut extra solum
 uagus. Sunt itaque *Exules* uel *in re* tales qui-
 bus exilium est poena, tales *interdicti, relegati,*
deportati, integro titulo, in digestis notati
 sunt, quos *Russi* hodie in *Siberiam*, *Angli* in
provincias Americanas, *Iaponii* in *Faitfinchinam*
 insu-

insulam relegant, deinde etiam sunt *Exules facti* tales, qui nimirum ex iniusta causa eiectione sunt a terra, prouincia siue urbe. Cum uero principes nutriti sint ecclesiae, nutrientium uero non est abicere eos qui curae suae committuntur, sed ipsos fouere adeoque benigne recipere, *afflictos* istos suae *fidei socios* iuste recipiunt, quia sunt uiri boni, uita eorum honesta, et sacra innoxia, sunt domestici qui nobiscum eiusdem sunt familiae, accedit igitur naturalis cognatio inter homines, quae uel sola ad opem ferendam sufficit Vid. GROTIUS de I. B. et P. lib. II c. 25 §. 6, 7 Magnus ille *Francorum Carolus* qui postquam insigni prius exercitu se muniuisset, quem Saracenis Christianorum persecutoribus opponeret, *Exules* illos fidei suae consanguineos, horum tyrannidi se subducentes promptissima uoluntate suscepit. Qua in re patris uestigia persecutus est filius *Ludouicus Pius*. Memoratu haud indigna sunt quae de Io. FRIEDERICO, illo infelice *Saxonum Electore*, *Thuanus* retulit, eum Theologos ac ludi magistros suae confessionis a *Carolo V* imperatore, *Augusta Vindelicorum*, aliisque per Sueuiam locis eiectione, ipse licet captiuus esset, per ministros suos pecunia,

E

cunia, uiatico ac solatio per benigne fuisse profecutum. Conf. THVANVS *hifl. lib. VIII ad an. 1551.* Recte itaque a Principibus in solatium *fidei sociorum ob Religionem* oppressorum, instituitur *afflictorum Exulum Receptio.* Plura inuenies in *differt. de Iure Principum recipiendi Exules fidei socios* Praef. BEGMANNO in *Acad. Viadr. hab. an. 1686.*

XXII

Patet ex instituta hucusque tractatione, quae *Lege Naturali pro fidei sociis propter Religionem afflictis, iusta sunt.* Quae iam si non omnia accurate, pro dignitate amplissimae huius et grauissimae materiae scripta sunt, testabuntur tamen de conatu, cui debetur uenia. Quod superest, Numen illud Maximum enixissime inuocamus, uelit omnes *fidei socios* contra maleuolorum insultus quoscunque clementissime tueri, *afflictis* et pressis omnibus *propter Religionem*, solatio et consilio adesse efficacissimo. Seruet ut paucis multa dicam, DEVS Praepotens gregemquem in his terris sibi collegit ab omnibus erroribus fartum et tectum inter ruinas fenescantis huius seculi. Tueatur *Potentissimum*

GRAND

num REGEM nostrum Nutricium longe indulgentissimum, totius Patriae nostrae AMOREM ET PRAESIDIUM cum REGINA Serenissima, tueatur PRINCEPEM REGIUM Serenissimum, CONIUGEMQUE Serenissimam, totamque SAXONVM Profapiam, per multorum annorum decursiones clementissime factam fospitemque conseruet. Tueatur Magnates, omnesque qui ad clauum sedent, Praesides atque Consiliarios, in primis eos, quibus rei cum Sacrae, tum Academicae cura et auxilium relictum est, quorum etiam nos munimur Patrocinio. Vniuersam tandem commendatissimam sibi habeat Patriam. Hanc nostram quoque Academiam, purioris doctrinae sedem constantem atque perpetuam tueatur, arceat noxia, reddat bona inque ipsam suam conuertat gratiam omnem atque indulgentiam. Tueatur Proceres cuiuscunque illi sint ordinis cuiuscunque conditionis, tueatur omnes illos, qui nos suo iuuant amore, studio ac precibus. Verferis nobiscum semper DEVS Optime Maxime, resque singulas ea qua Tu es sapientia constituas et bonitate administres. Ita bono cum DEO nostro hisce

nostris meditationibus qualibuscunque, quas
 ut aequi bonique **LECTOR BENE-**
VOLE consulas, obseruanter conten-
 dimus, terminum constitui-
 mus et

F I N E M

GENTE ET MENTE
GENEROSISSIMO
DOMINO A REIBNITZ

VINDICI
DISSERTATIONIS HVIVS
STRENVO
AMORIS ET OBSERVANTIAE CAUSA

S^s D^d P^p
PRAESES

Nefas putarem non gratulari REIB-
NITZIO. Et graue mihi etiam
esset, inter tot amicorum plausus, ta-
cere. Non possum non, quin di-
cam, quae de TE, GENEROSISSIME VIR,
sentiam. Probas Tuo exemplo, Virtutem in
obscurato latere non posse, sed sensim se excitare
magis et explicare, nunquam non exerere ra-
dios, in quibus se agnoscendam aestimandam-
que praebeat. Magna esse *Illustris Tuae Gen-
tis*

tis ornamenta, satis constat, Decus uero nouum
idque certissimum *Genti Tuae uniuersae* gratu-
lor, conniti enim *Te* uidemus ac serio et con-
stanter id facere, ut Maiorum Tuorum orna-
menta augeas, amplifies. Recta Tibi est sen-
tentia, *Fautor honoratissime, Amice Coniun-*
ctissime. Male enim ille tuetur natalium decus,
qui a maiorum uirtute desciscit. Valde, et pro
eo ac par est, *Tibi* igitur gratulor conatum spe-
cimenque doctrinae, quod hodie, magna cum
ingenii laude, publice ac feliciter demonstras.
Eiusmodi affers studiorum Tuorum Primitias,
quae uberrimos industriae *Tuae* nobis certissi-
me spondent fructus. Paucis multa compre-
hendam, et expectationi nostrae, et Tuo offi-
cio satis fecisti. Ego uero Deum immorta-
lem oro, *Tibi* hanc mentem digne se in uirtu-
tis tramite explicantem, seruet et *Illustri Tuae*
Genti illisque qui *Te* necessitudine contingunt
fortunam prosperam, salutem propitiam, glo-
riamque illibatam et sempiternam concedat
atque largiatur. Dabam e Museo meo

Vittembergae EID. Sextilis

A·R·G· ∞ Iō cc XX

Ton ame, cher Amy, chretienne de nature,
T'a sans doute inspiré, que c'est fort justement,
Qu'elle ne peut souffrir, qu'on traite avec injure,
Les Freres opprimés, et dans l'accablement.
La pitié Te porte à soutenir la cause
De ces Chretiens constans dans leur Religion,
Que le Dieu Tout puissant, qui de nous tous dispose
Seconde ces motifs de Ta compassion.

Wolfgang Adolph
de Leibniz.

))

Sunt

Sunt labor et studium, queis ad fastigia
nobis
Et Sophiæ cathedram scandere summa
datur.

Hocque Tuo exemplo monstras Doctissime
REIBNITZ,
Sic Te victorem laurus amoena manet.

Gratulationis ergo P.

Ferdinandus Gui- }
lielmus } ab Hartitzsch.
Julius Alexander }
Equ. Misn.

Ton dessein, cher amy, me pa-
roit bien louable:
L'homme doit être à l'homme d'un
secours fauorable;
Mais bien plus, dit Saint Paul, à
ceux qui par leur foy
Nous sont unis en Christ, dont ils
svivent la loy :

Avec

Avec eux il nous faut ou partager
leurs peines,
Ou ne rien épargner pour soula-
ger leurs chaines,
La nature le dicte, et le droit nous
l'apprend
Tu ne pouvois produire un plus
beau sentiment.

Jean Thiery de Hartitzsch.

*Vt publice doces, quid haecenus boni,
In literis profeceris, certissima,
Sic consequeris, atque digna praemia,
Et hoc et illud gratulor. Cedat bene,
Haec Disputatio, atque honores, quos meres.*

Generosissimo Dno Respondenti eruditam dispu-
tationem gratulatur

Georgius Carolus ab Hartitzsch,
Eques Misn.

X 2

Egre-

Egregium specimen, nec magnis
laudibus impar
Deponis, quantum studiorum nempe labores
Contulerint, Tibimet doctoque
examine monstras.
Spes non vana subest, quondam
maiora daturum
Ingenium, quod jam magnis adsue-
scere discit.

His paucis amica mente gratulatur
Opponens

Gottlob Ludovicus a Globig.

Wan sieht Dich, Werthster
Freund, auf den Catheder stehn,
Und, in so kurzer Zeit, so eine That er-
füllen

Die

Die denen Aeltsten wohl macht oft die
meisten Grillen;
Drum freu dich, Vaterland, es blüht
dein Wohlergehn!

Franz Adolph von Rechenberg.

Magnos magna decent! Virtus pietate pa-
ratur,
Scriptaque sunt celso nomina celsa Polo.
Quae dixi, *Generose*, *Tuum* probat omnia
Nomen,
Cunctaque sunt facta splendidiora Tuo.
Magnus es: Illustres decoras Virtute Penates
Indeque quum quaeris gloria major erit.
Non calamum blandae quatiunt uelocius
aurae,
Ingeminat laudes Leucoris ipsa tuas.
Et acta mirata, Tuos depromit honores.
Quos tribuit Cathedrae strenua pugna Tuae.

) 3

Macte

Maeste tua Virtute! Tuum, praesagio nomen
Ibit in excelso, post tua fata, polo.

*Haec pauca gratulandi animo apponere, seque
in Generosissimi Dni Respondentis perpetuam
amicitiam ac memoriam commendare uoluit,
debuisset*

Adam Henricus de Luck,
Equ. Siles. Inf.

Qualia Naturae nobis dictamina mandent
Officia, afflictis non renuenda, doces.
Doctrinaeque graves studio vigilante paratas,
Conscensa Cathedra, fortiter edis opes.
En! TIBI praeclaros, REIBNIZI, gratulor
ausus

Quos merito septos laudis honore uides,
Stemmaque quando TVVM, doctrina, nobile,
tanta
Ornas, TE quaeso, gloria quanta manet?

*Hic in comitis Strophis Domino Generosissimo Re-
spondenti gratulari uoluit*

Carolus Fridericus de Poser,
Equ. Sil. Inf.

Hoc

Hoc opus est clarum! famam uirtutibus amplis
Extendis, studiis nomina magna petis,
Nec Te poeniteat tantos subisse labores,
Namque Tibi Pallas praemia digna parat.
Ipsa Themis laudes; Clio Tibi condit honores,
Pierides mandant marmore facta Tua.
At ego uota cano: Parcae Tibi stamina longa
Continuent, nomen Phoebus ad astra ferat.

Ita
gratulans scribebat

J. S. de Köckriz.

Ignea vis mentis, generis decus atque sciendi
Ardor REIBNIZIUM non finit esse humi-
lem.

Ardua deposcit, sectatur stemmate digna,
Audit, et ipse legit, disputat; Ecce uirum!
Patria, cognati talem dulcesque parentes
Cernere sperarunt. Exitus ista probat.

Jo. Ericus de Stettner }
Jo. Christ. de Stettner } a Grabenhof.

Quid ualeant humeri, quid possit et incluta Virtus,
Ipse TVO exemplo, VIR GENEROSE, doces.
Cernis

*Cernis ut ingenium docto splendescat ab usu,
Cumque TVO studio crescere fama queat.
Gratulor vos ausus, felici laetor, Amici
Successu, et precor ut praemia digna feras.*

Hoc gratulabundus adjecit

Carolus Sigismundus
de Vchteritz,
Equ. Misn.

Est aliquid, claros atauorum ostendere uultus,
Et genus a summis ducere posse uiris;
Sed melius propriae sunt nobilitatis honores,
Si genus et uirtus oscula grata iungant.
Talibus ornatos donis, Hos praedico, quorum
Pulpita doctrinae bella diserta stupent;
Nobilis ingenii gliscit calor, ardor honesti
Pectora splendidius per generosa micat.
Sic generosa magis cum fructu germina profunt
Sic aurum gemma plus radiante nitet.
Pergite sic magnas maiores fingere mentes,
Fata uiam magni nominis ipsa struent.

*Haec amicis suis singulariter aestumandis ac
amandis*

scribebat

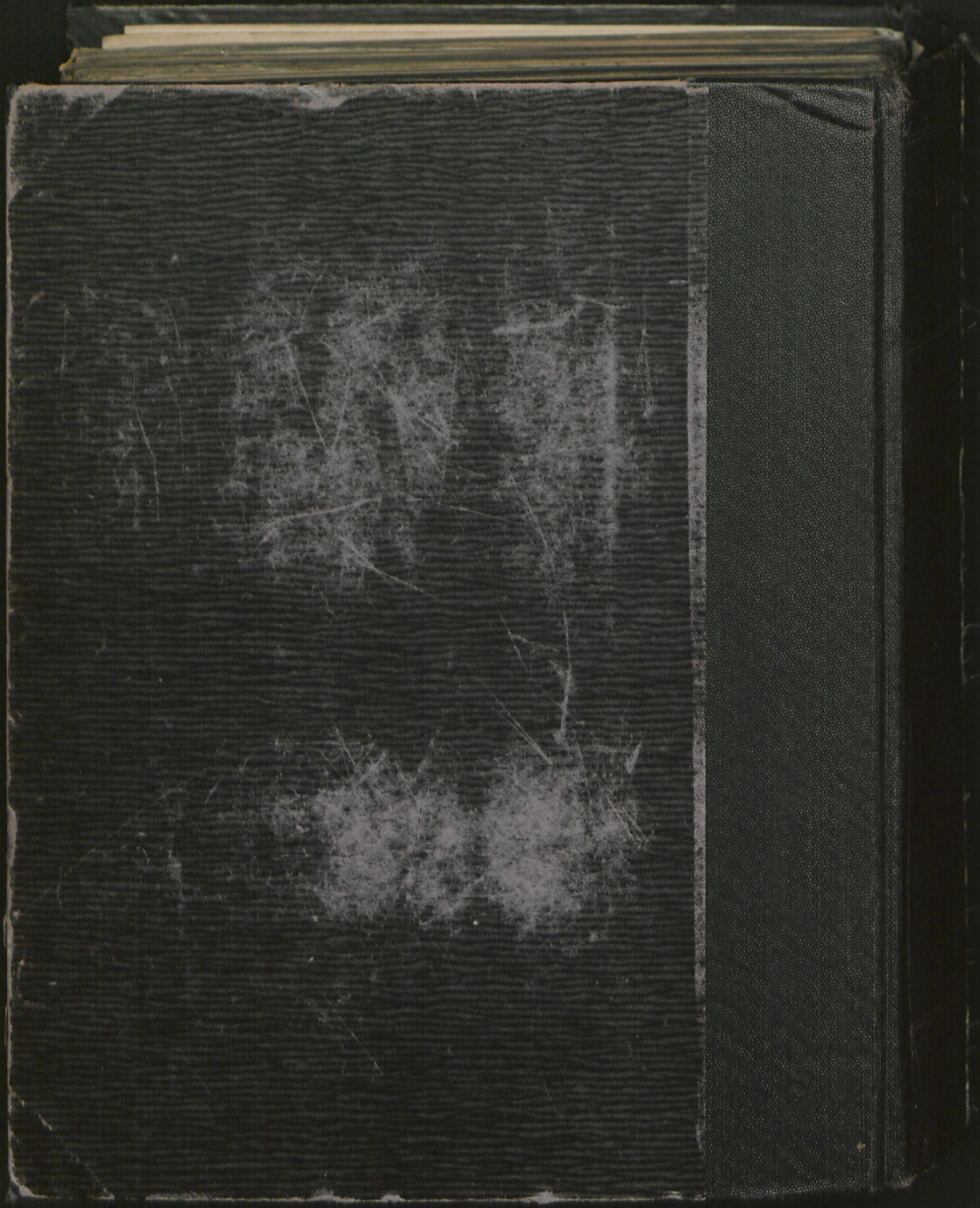
Car. Henr. Marschal a Biberstein.

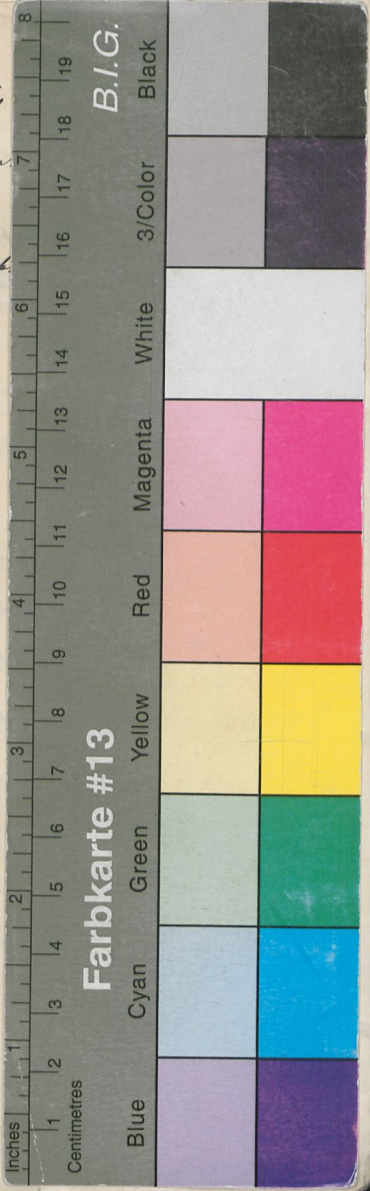

Wittenberg, Diss., 1720

f
sb.

1750

^{B C D}
SPECIMEN ACADEMICVM

DE
EO

1730 1

QVOD LEGE NATVRALI
PRO

FIDEI SOCIIS

PROPTER
RELIGIONEM AFFLICTIS
IVSTVM EST

PRO LOCO

AB
AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE
IN ACADEMIA VITTEMBERGENSI
BENIGNISSIME SIBI CONCESSO
RITE AC SECVNDVM LEGES OCCVPANDO
IN AVDTORIO MAIORI

D. AVGVSTI A. R. G. ∞ 1730 XX
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

PRAESES
IO. ERNESTVS AB AVERSVALDA
EQVES MISNICVS
PHILOS. ET LE. AA. DOCTOR

RESPONDENTE
GOTTLOB SIGISMVND A REIBNITZ
EQV. LVSAT.

VITTEMBERGAE LITERIS GERDESIANIS

